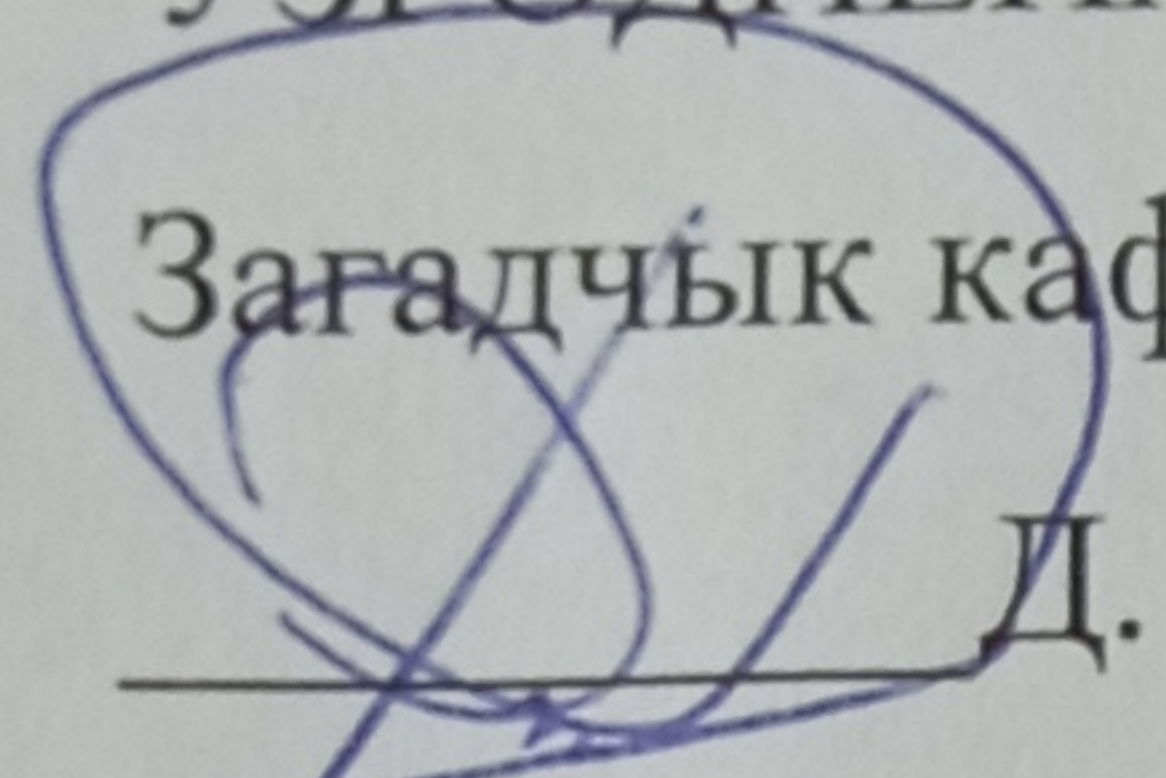

Установа адукацыі

“Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў”
Факультэт інфармацыйна-дакументных камунікацый
Кафедра гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі

УЗГОДНЕНА

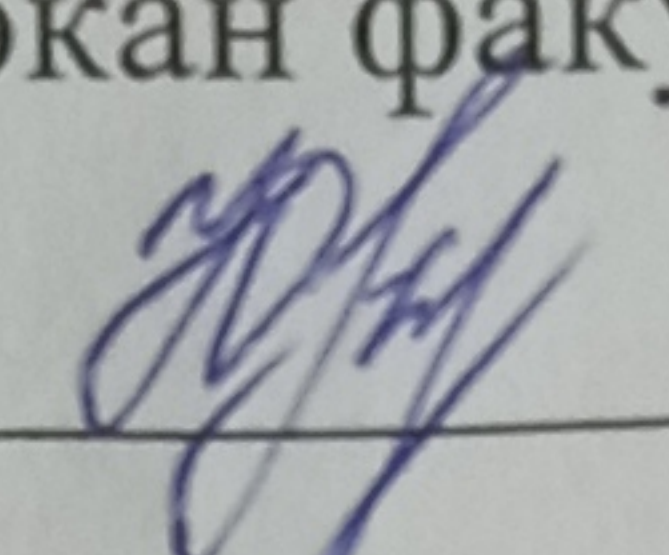
Загадчык кафедры

Д. В. Герасіме́нак

“12” декабры 2022 г.

УЗГОДНЕНА

Дэкан факультэта

Ю. М. Галкоўская

“12” декабры 2022 г.

ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНЫ КОМПЛЕКС
ПА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЕ

АНАМАСТЫКА

для спецыяльнасці 1-23 01 12 Музейная справа і ахова гісторыка-
культурнай спадчыны (па напрамках)

Складальнік:

І.Н. Колабава, дацэнт кафедры гісторыка-культурнай спадчыны,
кандыдат гістарычных навук, дацэнт

Разгледжана і зацверджана

на пасяджэнні Савета факультэта

“20” декабры 2022 г., пратакол № 4

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

М.М. Елінская, кандыдат гістарычных навук, вядучы рэферэнт аддзела арганізацыйнай работы, выкарыстання дакументаў і інфармацыі Дэпартамента па архівам і справаводству Міністэрства юстыцыі Рэспублікі Беларусь;

Кафедра археалогіі і спецыяльных гістарычных дысцыплін БДУ

(пратакол ад 31.08.2022 № 1)

ЗМЕСТ

1 ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА	4
2 ТЭАРЭТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ	6
2.1 План-конспект лекцый	6
3 ПРАКТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ	11
3.1 Тэматыка семінарскіх заняткаў	11
4 РАЗДЗЕЛ КАНТРОЛЯ ВЕДАЎ	13
4.1 Заданні для самастойнай работы студэнтаў	13
4.2 Пытанні для заліка	13
5 ДАПАМОЖНЫ РАЗДЗЕЛ	15
5.1 Тэматычны план	15
5.2 Асноўная літаратура	16
5.3 Дадатковая літаратура	16

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Вучэбна-метадычны комплекс па вучэбнай дысцыпліне “Анамастыка” прызначана для студэнтаў спецыяльнасці “Музейная справа і ахова гісторыка-культурнай спадчыны” (па напрамках).

Мэтай выкладання вучэбнай дысцыпліны “Анамастыка” з’яўляецца вывучэнне студэнтамі гісторыі ўзнікнення і фарміравання антрапанімічных, тапанімічных, этнанімічных сістэм.

Вывучэнне вучэбнай дысцыпліны “Анамастыка” спрыяе падрыхтоўцы студэнтаў да практычнай дзейнасці, да больш паглыбленага аналізу і апісання розных відаў гістарычных крыніц. Авалоданне тэрэтычнымі і практычнымі навыкамі ў дадзеным кірунку спрыяе фарміраванню ўсебакова развітога спецыяліста ў галіне музейнай справы і аховы гісторыка-культурнай спадчыны.

Актуальнасць дадзенай вучэбнай дысцыпліны курса вызначаецца яе роляй у працэсе падрыхтоўкі навуковых супрацоўнікаў музейных і турыстычных устаноў.

Мэтавая накіраванасць вучэбнай дысцыпліны “Анамастыка” акрэслівае шэраг задач:

- прасачыць на фактычным матэрыяле гісторыю станаўлення і развіцця дысцыпліны “Анамастыка”;

- выявіць характэрныя асаблівасці анамастычных сістэм, як аб’ектаў гісторыка-культурнай спадчыны Беларусі.

Зместам вучэбнай дысцыпліны ў адпаведнасці з адукацыйным стандартам вышэйшай адукацыі першай ступені па спецыяльнасці “музейная справа і ахова гісторыка-культурнай спадчыны прафілізацыя: Культурная спадчына і турызм” прадугледжана фарміраванне наступных кампетэнцый:

УК – 1 Валодаць асновамі даследчай дзейнасці, здзейсніць пошук, аналіз і сінтэз інфармацыі

УК – 5 Быць здольным да самаразвіцця і ўдасканалення ў прафесійнай дзейнасці

БПК – 8 Выкарыстоўваць тэрэтычныя і метадалагічныя асновы гісторыка-культурных і музеялагічных ведаў у дзейнасці сучаснага музея і даследаванняў аб’ектаў культурнай і прыроднай спадчыны.

СК – 4 Выкарыстоўваць метады і дасягненні спецыяльных гістарычных дысцыплін для выяўлення, крытычнага аналізу і інтэрпрэтацыі музейных крыніц.

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны “Анамастыка” студэнты павінны ведаць:

- прадмет даследавання спецыяльнай гістарычнай дысцыпліны “Анамастыка”;

- прыёмы і аб’екты даследавання спецыяльнай гістарычнай дысцыпліны “Анамастыка”;

- інфармацыйныя крыніцы ў дадзеным кірунку;

- методыку самастойнай работы з крыніцай і апрацоўкі інфармацыі;
- гістарычныя ўмовы развіцця анамастыкі;
- методыку выкарыстання набытых ведаў у музейнай працы;
- навуковыя дасягненні айчынных і замежных даследчыкаў у дадзенай галіне;

Студэнты павінны *ўмець*:

- выкарыстоўваць прыёмы і метады спецыяльных гістарычных дысцыплін;
- выкарыстоўваць даныя спецыяльных гістарычных дысцыплін пры правядзенні практычнай і навуковай работы;
- праводзіць навуковую апрацоўку анамастычнага матэрыялу;
- выкарыстоўваць інфармацыйныя крыніцы ў музейнай працы;
- выкарыстоўваць найноўшыя навуковыя дасягненні айчынных і замежных даследчыкаў у дадзенай галіне.

Студэнты павінны *валодаць*:

- прафесійнымі навыкамі аналіза і выкарыстанні інфармацыйных рэсурсаў у галіне спецыяльных гістарычных дысцыплін;
- навыкамі стварэння інфармацыйных прадуктаў розных відаў па тэме курса.

Асноўнымі формамі навучання па вучэбнай дысцыпліне з’яўляюцца лекцыі і семінарскія заняткі, заданні для самастойнай работы студэнтаў.

Замацаванне атрыманых ведаў мае працяг пры праходжанні вучэбнай і вытворчай практыкі ў музеях краіны.

Пры вывучэнні вучэбнай дысцыпліны “Анамастыка” выкарыстоўваюцца сучасныя метады навучання і камп’ютарныя тэхналогіі.

Для кіравання вучэбным працэсам і арганізацыі кантрольна-ацэначнай дзейнасці выкарыстоўваюцца рэйтынжавыя, крэдытна-модульныя сістэмы ацэнкі вучэбнай і даследчай дзейнасці студэнтаў, варыятыўныя мадэлі кіруемай самастойнай работы, вучэбна-метадычныя комплексы. У практыку правядзення семінарскіх заняткаў укараняюцца методыкі актыўнага навучання, дыскусійныя формы.

Форма кантролю ведаў – залік.

2 ТЭАРЭТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ

2.1 План-канспект лекцый

Уводзіны

Вызначэнне, прадмет і задачы анамастыкі.

Этымалогія тэрміна анамастыка.

Вызначэнне анамастыкі як навуковай дысцыпліны.

Прадмет, задачы, крыніцы анамастыкі. Сувязь яе з іншымі навукамі.

Гістарыяграфічны агляд развіцця беларускай анамастыкі.

Асноўныя састаўныя часткі анамастыкі (этнаніміка, антрапаніміка, тапаніміка).

Спецыяльная тэрміналогія (анімія, анамасцікон, антрапанімія, тапанімія, этнанімія, тэанімія, касманімія, заанімія і інш.).

Раздзел I. Этнаніміка

Тэма 1. Этнаніміка ў сацыякультурным

і гістарычным аспектах

Этымалогія тэрміна этнаніміка. Прадмет, задачы, крыніцы этнанімікі.

Агульная характарыстыка этнонімаў (кансерватыўнасць, устойлівасць, захоўванне носбітамі).

Этнонімы, канфесіянімы і лакальна-тэрытарыяльныя азначэнні асобных груп насельніцтва.

Прамыя і адваротныя суадносіны этнонімаў з назвамі краіны ці вобласці пражывання этнасу.

Значэнне вывучэння этнонімаў пры даследаванні зніклых этнасаў.

Спецыяльная тэрміналогія (алаэтнонімы, аўтаэтнонімы, макраэтнонімы, мікраэтнонімы, этнаантрапонімы, этнатапонімы, этнахаронімы і інш.)

Тэма 2. Роля этнонімаў

у фарміраванні нацыянальнай свядомасці

Аналіз этнагенетычных і этнанівеліруючых працэсаў у Беларусі.

Саслоўная і канфесіянальная дыферэнцыяцыя беларускай народнасці.

Праблема размежавання этнонімаў, якія існавалі ў Беларусі ў XIX ст.

Падзел беларускага грамадства на этнасацыяльныя і этнаканфесіянальныя групы: палякі, рускія, літоўцы, беларусы, тутэйшыя; бытаванне назваў-канфесіянімаў (каталікі, уніяты, праваслаўныя) і лакальна-тэрытарыяльных азначэнняў асобных груп насельніцтва (пінчукі, случане, быхаўцы, палачане).

Ужыванне тэрмінаў Белая Русь, Чорная Русь, Беларусія, Русь Літоўская, Заходняя Русь, Паўночна-Заходні край.

Праблема саманазвы беларусаў і пошуку нацыянальнай свядомасці ў творах класікаў беларускай літаратуры.

Раздзел II. Антрапаніміка

Тэма 3. Антрапаніміка ў гісторыка-культурным аспекце.

Крыніцазнаўчая база

Этымалогія тэрміна антрапаніміка. Прадмет, задачы, крыніцы антрапанімікі. Гістарыяграфічны агляд развіцця беларускай антрапанімікі.

Семіятычнае значэнне імя ў свядомасці чалавека ў часы радавога ладу. Спадчынныя радавыя імёны. Імя асобы. Азначэнне з дапамогай антрапанімікі сваяцкіх і шлюбных сувязей, сацыяльна-прававых і эканамічных адносін, колькасных сямейных паказчыкаў, этнічных і рэлігійных пытанняў, сацыяльных і маральных імператываў.

Агульная характарыстыка эвалюцыі сярэднявечнай еўраазіяцкай антрапанімікі. Актывізацыя ўзаемадзеяння розных антрапанімічных сістэм у эпоху вялікага перасялення народаў. Роля старажытнарымскага, раннесярэднявечнага і хрысціянскага элементаў у фарміраванні сярэднявечнай сістэмы імён. Тэндэнцыя да адначасовага выкарыстання некалькіх антрапанімічных сістэм у Сярэднявеччы. Замацаванне пэўных імён за асобнымі сацыяльнымі групамі.

Тры састаўныя элементы ў сучасным афіцыйным найменні асобы на тэрыторыі Беларусі.

Крыніцазнаўчая база антрапанімікі (зямельныя, падаткавыя ведамасці, прыхода-выдатковыя кнігі, залогавыя абавязацельствы, хронікі, летапісы, сагі, дыярушы, творы мастацкай літаратуры і інш.).

Тэма 4. Старажытнабеларуская імёнаслоўная сістэма

Гісторыя складання імёнаслоўнай сістэмы ўсходніх славян. Перыядызацыя ўсходнеславянскай антрапанімікі (дахрысціянскі, хрысціянскі, сярэднявечны, Новага часу, савецкі і постсавецкі перыяды).

Старажытнабеларуская імёнаслоўная сістэма. Крыніцы, асаблівасці складання беларускага імёнаслова. Старажытныя ўласныя імёны: зніклыя і актуальныя.

Асноўныя функцыі дахрысціянскіх імён (ідэнтыфікацыйная, засцерагальная і прадудыравальная). Традыцыя ўнутрысямейных і пазасямейных дахрысціянскіх імён. Іх структура.

Уплыў хрысціянскіх традыцый на імёнаслоў.

Рэканструкцыя і класіфікацыя старажытнаславянскіх імён па пісьмовых крыніцах XIV–XVI стст.

Тэма 5. Беларуская імёнаслоўная сістэма ў XIV – пачатку XX ст.

Адаптацыя іншамоўных уласных імён у беларускай мове. Праваслаўныя і каталіцкія кананічныя (каляндарныя) імёны. Імёны гістарычных асоб Вялікага Княства Літоўскага і Рэчы Паспалітай, дзеячаў эпохі Адраджэння і Рэфармацыі. Выкарыстанне двух-, трох-, чатырохслоўных найменняў асобы.

Традыцыйна-царкоўныя і размоўна-побытавыя імёны.

Эмацыянальна-каштоўнасныя формы імя (утварэнне іх ад поўных кананічных, размоўных імён і інш.).

Лінгвістычная класіфікацыя ўласных імён. Адлюстраванне ў іх асобных фанетычных працэсаў (пераходу $E \rightarrow O \rightarrow A$; $\Phi \rightarrow П$; $\Phi \rightarrow ХВ$; спрашчэння груп галосных і зычных; страты пачатковага галоснага A ; замены $КТ$ на $ХТ$; змены B на $У$ і інш.).

Тэма 6. Беларуская імёнаслоўная сістэма ў ХХ ст.

Змены ў іменніку беларускага насельніцтва. Прычыны і крыніцы ўзнікнення новых уласных імён. Антрапанімістычны бум у 1920–30-х гг. Прыклады штучных уласных імён савецкага часу.

Даследаванні ў галіне матывацыі выбару імя і агульная характарыстыка імёнаслоўнай сістэмы ў другой палове ХХ ст. (дэхрысціянізацыя беларускага іменніка, уплыў урбанізацыі, знікненне адрознення паміж іменнікамі розных колаў насельніцтва, адраджэнне старажытнаславянскіх імён, узрастанне папулярнасці кананічных хрысціянскіх імён).

Тэма 7. Найменне асобы: шматкампанентнасць, узнікненне, функцыі і спецыфіка выкарыстання

Імя па бацьку як кампанент наймення асобы. Асаблівасці і прызначэнне. Спецыфіка выкарыстання форм імя па бацьку ў беларускім імёнаслове.

Прозвішча як кампанент наймення асобы. Асаблівасці і прызначэнне прозвішча ў найменні асобы (больш дакладная ідэнтыфікацыя асобы, устойлівасць, афіцыйны характар, спадчыннасць, вызначэнне прыналежнасці да пэўнай сям'і). Шляхі ўтварэння прозвішчаў.

Класіфікацыя прозвішчаў. Тыпы агульнаславянскіх, усходнеславянскіх, унутрымоўных славянскіх прозвішчаў.

Мянушка як адна з найбольш старажытных антрапанімічных форм. Апелятыўная аснова ўзнікнення мянушкі. Значнасць мянушкі ў дахрысціянскім свеце. Функцыі мянушкі (ідэнтыфікацыйная, засцерагальная, эмацыянальна-каштоўная, інфармацыйная, камунікатыўная). Мянушкі гістарычных асоб Вялікага Княства Літоўскага і Рэчы Паспалітай.

Прычыны існавання мянушак у сучасным жыцці.

Класіфікацыя мянушак паводле іх сэнсу (час нараджэння, статус у сям'і, знешні выгляд, характар, разумовыя здольнасці чалавека і інш.). Суадносіны мянушкі і прозвішча.

Тэма 8. Псеўданім: прычыны ўзнікнення, класіфікацыя

Сацыяльна-псіхалагічныя прычыны ўзнікнення псеўданіма. Спецыфіка выкарыстання псеўданімаў пэўнымі коламі грамадства.

Класіфікацыя псеўданімаў (псеўдаандронімы, псеўдагінімы; сапраўдныя псеўданімы, абагульняльныя псеўданімы; крыптанімы і інш.). Псеўданімы дзеячаў нацыянальнага адраджэння XIX–XX стст. Псеўданімы ў гісторыі, літаратуры і мастацтве.

Тэма 9. Вызначэнне этымалогіі сучасных імён і прозвішчаў

Шматкампанентнасць сучаснага наймення асобы. Удзел розных антрапанімічных сістэм у фарміраванні беларускай імёнаслоўнай сістэмы.

Вызначэнне паходжання ўласных імён, імён па бацьку і прозвішчаў на прыкладзе імён студэнтаў вучэбнай групы.

Раздзел III. Тапаніміка

Тэма 10. Тапонімы – помнікі гісторыі і культуры Беларусі

Этымалогія тэрміна тапаніміка. Прадмет, задачы, крыніцы тапанімікі. Гістарыяграфічны агляд развіцця беларускай тапанімікі.

Спецыяльная тэрміналогія (айконімы, палісонімы, камонімы, аронімы, гідронімы і інш.). Лінгвістычная і сэнсавая класіфікацыя тапонімаў.

Тапонімы як помнікі гісторыі і культуры краіны. Тапаніміка ў гісторыі і геаграфіі. Тапаніміка ў фальклору. Тапанімічныя легенды.

Фактары, фарміруючыя тапонімы Беларусі (гістарычны, духоўна-рэлігійны, этнічны, лінгвістычны, прыродны, адміністрацыйны).

Мікратапонімы. Вызначэнне, паходжанне, асаблівасці бытавання.

Алгарытм вывучэння этымалогіі тапоніма.

Тэма 11. Гідронімы: спецыфіка ўтварэння і класіфікацыя

Этымалогія тэрміна гідронім.

Крыніцы ўзнікнення і спецыфіка ўтварэння назваў рэк на тэрыторыі Беларусі (старажытнасць, дваістасць, паўторы, замацаванне назвы ў прылягаючых раёнах і інш.). Гідронімы-балтызмы і гідронімы-славянізмы.

Лінгвістычная і сэнсавая класіфікацыя назваў рэк Беларусі.

Крыніцы ўзнікнення і спецыфіка ўтварэння назваў азёр на тэрыторыі Беларусі (нестаражытнасць паходжання, няўстойлівасць і інш.).

Лінгвістычная і сэнсавая класіфікацыя назваў азёр Беларусі.

Тэма 12. Айконімы: спецыфіка ўтварэння і класіфікацыя

Этымалогія тэрмінаў айконім, палісонім, камонім.

Тыпы беларускіх паселішчаў (вёска, засценак, ваколіца, фальварак, мястэчка, горад). Лінгвістычная класіфікацыя айконімаў. Айконімы-балтызмы.

Сэнсавая класіфікацыя айконімаў (паводле прыродных, ландшафтных асаблівасцей, сацыяльна-эканамічных характарыстык, рэлігійнага і кultaвага значэння; айконімы-патронімы, айконімы-саветызмы і інш.).

Тэма 13. Урбананімы: этымалогія, фактары фарміравання. Афіцыйная і неафіцыйная ўрбананімія

Этымалогія тэрміна ўрбананімія. Прадмет, задачы, крыніцы даследавання назваў гарадскіх аб'ектаў. Спецыяльная тэрміналогія (агаронімы, драмонімы, гадонімы, эргонімы).

Вызначэнне паходжання асобных урбананімаў.

Структура ўрбананімаў (наяўнасць не менш двух кампанентаў).

Афіцыйная і неафіцыйная ўрбананімія.

Спецыфічныя рысы афіцыйных урбананімаў (нацыянальная афарбоўка, магчымасць перайменаванняў, нізкая ступень вядомасці, слабая сувязь з дыялектам, перавага штучных назваў над натуральнымі, пісьмовая фіксацыя, уплыў сацыяльнага фактару і палітычных змен, здольнасць уключаць у сябе назвы іншых анамастычных разрадаў – хрананімаў і антрапонімаў).

Прычыны, спосабы ўзнікнення і спецыфічныя рысы неафіцыйных урбананімаў.

Урбананімічная гісторыя Беларусі і яе перыядызацыя.

Тыпы гадонімаў (у форме аднаго-двух прыметнікаў, нумараваная, апісальная і нумаравана-апісальная формы, назвы вуліц у родным склоне, спалучэнне парадкавага лічэбніка, прыметніка і геаграфічнага апелятыва, намінатыўныя і скарочаныя назвы, абрэвіатура).

Перайменаванні гарадскіх аб'ектаў.

3 ПРАКТЫЧНЫ РАЗДЗЕЛ

3.1 Тэматыка семінарскіх заняткаў

Семінарскія заняткі разлічаны на набыццё практычных ведаў па адпаведнаму курсу.

Пры падрыхтоўцы неабходна карыстацца як асноўнай так і дадатковай літаратурай, рабіць неабходныя нататкі, імкнуцца да сварэння пэўных абагульненняў на падставе набытага фактычнага матэрыялу.

Форма выканання работы – напісанне рэферату, вусны адказ у выглядзе паведамлення, гутарка па тэме, удзел у калоквіуме.

Семінарскія заняткі № 1

Беларуская імёнаслоўная сістэма ў XX – пачатку XXI ст.

1. Гісторыя складання імёнаслоўнай сістэмы ўсходніх славян.
2. Асноўныя функцыі дахрысціянскіх імён.
3. Уплыў хрысціянскіх традыцый на імёнаслоў.
4. Агульная характарыстыка іменніка беларускага насельніцтва ў XX ст.
5. Антрапанімістычны бум у 1920-30-х гг.
6. Матывацыя выбару імя і агульная характарыстыка імёнаслоўнай сістэмы ў другой палове XX ст.

Літаратура

Бірыла, М.В. Анамастычная тэрміналогія /М.В. Бірыла //Тэрміналагічны зборнік “87–“88 /АН БССР; Рэсп. тэрмінал. камісія; ІМ. – Мн.: Нав. і тэх., 1993. С. 25–40.

Буданова, В.П. Этнонимика племен Западной Европы /В.П. Буданова. – М.:ИВИ, 1991. – С. 5–11.

Жучкевич, В.А. Краткий топонимический словарь Белоруссии /В.А. Жучкевич. – Мн.: Изд-во БГУ, 1974. – 447 с.

Лыч, Л.М. Назвы зямлі беларускай /Л.М. Лыч. – Мн.: Універсітэцкае, 1994. – 128 с.

Мезенка, Г.М. Беларуская анамастыка /Г.М. Мезенка. – Мн.: Выш.шк., 1997. – С. 6–14.

Филиппов, И.С. Ономастика /И.С. Филиппов /Введение в специальные исторические дисциплины. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1990. – С. 199 – 230.

Этническая ономастика. – М.: Наука., 1984. – 192 с.

Этническая топонимика. – М.: МФГО, 1987. – 143 с.

Юрэвіч, У. Слова жывое, роднае, гаворкае... /У. Юрэвіч – Мн.: Маст.літ., 1998. – 282 с.

Семінарскія заняткі № 2-3

Тапонімы – помнікі гісторыі і культуры Беларусі

1. Выкарыстанне тапанімічных звестак ў гісторыі, філалогіі і геаграфіі.
2. Тапанімічныя легенды.

- 3.Лінгвістычная класіфікацыя тапонімаў.
- 4.Сэнсавая класіфікацыя тапонімаў.
- 5.Фактары, фарміруючыя тапонімы Беларусі.
- 6.Мікратапонімы.
- 7.Алгарытм вывучэння этымалогіі тапоніма.
8. Паходжанне асобных тапонімаў (назвы кантынентаў, краін, гарадоў, вёсак, прыродных аб'ектаў).

Літаратура

- Жучкевич, В.А. Краткий топонимический словарь Белоруссии /В.А. Жучкевич. – Мн.: Изд-во БГУ, 1974. – 447 с.
- Жучкевич, В.А. Общая топонимика /В.А. Жучкевич. – Мн.: Выш. шк., 1980. – 287 с.
- Лемцюгова, В.П. Беларуская айканімія /В.П. Лемцюгова. – Мн.: Навука і тэхніка, 1970. – 158 с.
- Лемтюгова, В.П. Восточнославянская ойконимия апеллятивного происхождения: Названия типов поселений /В.П. Лемтюгова /АН БССР. ИЯ. Мн.: Наук и тех., 1983. – С. 153–194.
- Лыч, Л.М. Назвы зямлі беларускай /Л.М. Лыч. – Мн.: Універсітэцкае, 1994. – 128 с.
- Никонов, В.А. Введение в топонимику /В.А.Никонов. – М.: Наука, 1965. – 179 с.
- Рылюк, Г. Я. Истоки географических названий Беларуси /Г. Рылюк. – Мн.: ЗАО “Веды”, 1999. – 235 с.
- Суперанская, А.В. Что такое топонимика? /А.В. Суперанская. – М.: Наука, 1985. – 177 с.

Семінарскія заняткі № 4

Этнонімы – помнікі гісторыі і культуры Беларусі

1. Этнонімы – помнікі гісторыі і культуры Беларусі.
- 2.Фактары фарміравання этнонімаў.
- 3.Класіфікацыя этнонімаў.
- 4.Этымалогія асобных этнонімаў (па выбару).

Літаратура

- Жучкевич, В.А. Краткий топонимический словарь Белоруссии /В.А. Жучкевич. – Мн.: Изд-во БГУ, 1974. – 447 с.
- Буданова, В.П. Этнонимика племен Западной Европы /В.П. Буданова. – М.:ИВИ, 1991. – С. 5–11.
- Этническая ономастика. – М: Наука., 1984. – 192 с.
- Этническая топонимика. – М.: МФГО, 1987. – 143 с.

4 РАЗДЗЕЛ КАНТРОЛЯ ВЕДАЎ

4.1 Заданні для самастойнай работы студэнтаў

Самастойная работа разлічана на набыццё практычных ведаў па адпаведнаму курсу.

Форма выканання работы – напісанне рэферату, вусны адказ, у выглядзе паведамлення, гутарка па тэме, удзел у калоквіуме (па выбару).

Пры падрыхтоўцы неабходна карыстацца як асноўнай так і дадатковай літаратурай. Кантроль за выкананнем СРС адбываецца ў адпаведнасці з дадатковым раскладам.

1. Вызначыць этымалогію паняццяў “анамастыка”, “антрапаніміка”, “тапаніміка”, “этнаніміка”.

2. Вызначыць прадмет вывучэння “анамастыкі”, “антрапанімікі”, “тапанімікі”, “этнанімікі”.

3. Даць прыклады спецыяльнай тэрміналогіі.

4. Даць прыклады рэканструкцыі імёнаслова ўсходніх славян да хрысціянскіх часоў.

5. Назваць крыніцы фарміравання беларускага імёнаслова.

6. Вызначыць спецыфіку фарміравання беларускага імёнаслова.

7. Назваць спецыфічныя рысы беларускай імёнаслоўнай сістэмы XIV – XIX стст.

8. Вызначыць новыя тэндэнцыі ў беларускай імёнаслоўнай сістэме ў XX ст.

9. Вызначыць паходжанне ўласнага імя.

10. Вызначыць паходжанне ўласнага імя па бацьку.

11. Вызначыць паходжанне ўласнага прозвішча.

12. Вызначыць паняцце “мянушка”.

13. Вызначыць паняцце “псеўданім”.

14. Чаму тапонімы з’яўляюцца помнікамі гісторыі і культуры.

15. Даць класіфікацыю айконімаў.

16. Даць класіфікацыю гідронімаў.

17. Даць класіфікацыю і назваць спецыфічныя рысы урбанонімаў.

18. Вызначыць крыніцы ўзнікнення неафіцыйных урбанонімаў.

19. Чаму этнонімы з’яўляюцца помнікамі гісторыі і культуры.

20. Вызначыць этымалогію асобных этнонімаў (па выбару).

4.2 Пытанні да заліка

Пытанні да заліку па курсу “Анамастыка”

1. Вызначэнне анамастыкі як навуковай дысцыпліны.

2. Спецыяльная анамастычная тэрміналогія.

3. Састаўныя часткі анамастыкі. Агульная характарыстыка.

4. Гісторыя фарміравання беларускага імёнаслова.

5. Асаблівасці старажытнай імёнаслоўнай сістэмы ўсходнеславянскага насельніцтва.

6. Беларуская імёнаслоўная сістэма ў XIV – XIX стст.

7. Беларуская імёнаслоўная сістэма ў XX ст.

8. Гісторыя фарміравання элементаў іменавання асобы. Імя ўласнае.

9. Гісторыя фарміравання элементаў іменавання асобы. Імя па бацьку і прозвішча.

10. Гісторыя фарміравання элементаў іменавання асобы. Прозвішча.

11. Асаблівасці выкарыстання мянушак.

12. Паходжанне псеўданімаў.

13. Класіфікацыйныя групы псеўданімаў.

14. Вызначэнне паходжання ўласнага імя і прозвішча.

15. Прадмет вывучэння і задачы зааніміі.

16. Прадмет вывучэння і задачы касманіміі.

17. Прадмет вывучэння і задачы тапанімікі.

18. Сэнсавая класіфікацыя айконімаў. Агульная характарыстыка.

19. Айконімы, звязаныя па сэнсу з сацыяльна-эканамічнымі з’явамі.

20. Айконімы, звязаныя па сэнсу з прыроднымі з’явамі.

21. Айконімы, звязаныя па сэнсу з назвамі этнічных груповак.

22. Сэнсавая класіфікацыя гідронімаў. Назвы рэк.

23. Сэнсавая класіфікацыя гідронімаў. Назвы азёраў.

24. Прадмет вывучэння і задачы урбаніміі.

25. Афіцыйныя урбанонімы.

26. Неафіцыйныя урбанонімы.

27. Этымалогія асобных тапонімаў.

28. Прадмет вывучэння і задачы этнанімікі.

29. Этымалогія асобных этнонімаў.

30. Спецыяльная этнанімічная тэрміналогія.

5 ДАПАМОЖНЫ РАЗДЗЕЛ

5.1 Тэматычны план

Нумар раздзела, тэмы	Назва раздзела, тэмы	Колькасць аўдыторных гадзін		Форма кантролю ведаў
		Лекцыі	семінар. заняткі	
1	2	3	4	5
1	Уводзіны. Складовыя часткі анамастыкі. Прадмет, задачы і крыніцы анамастычных даследаванняў. Гістарыяграфічны агляд	2		падрыхтоўка і праверка электронных прэзентацый
2	Тэма 1 Найменне асобы: узнікненне, функцыі і шматкампанентнасць	2		падрыхтоўка і праверка электронных прэзентацый
3	Тэма 2 Усходнеславянская імёнаслоўная сістэма	2		падрыхтоўка і праверка электронных прэзентацый
4	Тэма 3 Беларуская імёнаслоўная сістэма ў XIV – пачатку XX ст.	2		падрыхтоўка і праверка электронных прэзентацый
5	Тэма 4 Беларуская імёнаслоўная сістэма ў XX – пачатку XXI ст.	2	2	падрыхтоўка і праверка электронных прэзентацый
6	Тэма 5 Мяншка: прычыны ўзнікнення, класіфікацыя	2		падрыхтоўка і праверка электронных прэзентацый
7	Тэма 6 Псеўданім: прычыны ўзнікнення, класіфікацыя	2		падрыхтоўка і праверка электронных прэзентацый
8	Тэма 7 Тапонімы – помнікі гісторыі і культуры Беларусі	2	4	падрыхтоўка і праверка электронных прэзентацый
9	Тэма 8 Гідронімы: спецыфіка ўтварэння і класіфікацыя	2		падрыхтоўка і праверка электронных прэзентацый

10	Тэма 9 Айконімы: спецыфіка ўтварэння і класіфікацыя	2		падрыхтоўка і праверка электронных прэзентацый
11	Тэма 10 Урбанонімы: спецыфіка ўтварэння і класіфікацыя. Афіцыйная і неафіцыйная ўрбананімія	2		падрыхтоўка і праверка электронных прэзентацый
12	Тэма 11 Этнонімы: спецыфіка ўтварэння і класіфікацыя	1		падрыхтоўка і праверка электронных прэзентацый
13	Тэма 12 Этнонімы – помнікі гісторыі і культуры Беларусі	1	2	падрыхтоўка і праверка электронных прэзентацый
Разам		24	8	

5.2 Асноўная літаратура

1. Беларуская антрапаніміка: вучэб. дапаможнік / Г.М. Мезенка (наук. рэдактар). – Віцебск: УА “ВДУ імя П.М.Машэрава”, 2009. – 254 с.
2. Леонтьева, Г.А. Вспомогательные исторические дисциплины: учебник для студентов высш. учеб. заведений / Г.А. Леонтьева, П.А. Шорин, В.Б. Кобрин В.Б. – М.: 2003. – 368 с.

5.3 Дадатковая літаратура

1. Барыс, С. Як у нас клічуць? Беларускія імёны / С. Барыс. – Мінск, Медысант, 2010. – 124 с.
2. Бірыла, М.В. Тыпалогія і геаграфія славянскіх прозвішчаў / М.В.Бірыла. – Мінск: Навука і тэхніка, 1988. – 67 с.
3. Грушко, Е.А. Словарь имен / Е.А.Грушко. – Н.Новгород: Русский купец, 1996. – 655 с.
4. Грушко, Е.А. Словарь фамилий / Е.А.Грушко, Ю.М.Медведев. – Новгород: Три богатыря, 1997. – 590 с.
5. Жучкевич, В.А. Краткий топонимический словарь Белоруссии / В.А.Жучкевич. – Мінск: Изд-во БГУ, 1974. – 447 с.
6. Жучкевич, В.А. Общая топонимика / В.А.Жучкевич. – Мінск: Выш. шк., 1980. – 287 с.
7. Лемтюгова, В.П. Восточнославянская ойконимия апеллативного происхождения: Названия типов поселений / В.П.Лемтюгова / АН БССР, Ин-т языкознания. – Мінск: Наука и техника, 1983. – С. 153–194.
8. Лемцюгова, В.П. Беларуская айканімія / В.П.Лемцюгова. – Мінск: Навука і тэхніка, 1970. – 158 с.
9. Лыч, Л.М. Назвы зямлі беларускай / Л.М.Лыч. – Мінск: Універсітэцкае, 1994. – 128 с.

10. Мезенка Г.М. Беларуская анамастыка (2000 – 2015): Бібліяграфічны паказальнік / Г.М. Мезенка. – Віцебск: ВДУ імя П.М.Машэрава, 2016. – 172 с.
11. Мезенко, А.М. Урбанонимия Беларуси / А.М.Мезенко. – Мінск: Университетское, 1991. – 166 с.
12. Мезенка, Г.М. Беларуская анамастыка: тапанімія / Г.М. Мезенка. – Мінск: Элайда, 2012. – 260 с.
13. Мезенко, А.М. Имя внутригородского объекта в истории: об урбанонимах Беларуси XVI – нач. XX ст. / А.М. Мезенко. – Минск: Вышш. школа, 2003. – 301 с.
14. Никонов, В.А. Словарь русских фамилий / В.А.Никонов. – М.: Школа-Пресс, 1993. – 224 с.
15. Рылюк, Г.Я. Истоки географических названий Беларуси / Г.Я.Рылюк. – Мінск: Веды, 1999. – 235 с.
16. Саламевіч, Я. Слоўнік беларускіх псеўданімаў і крыптанімаў (XVI–XX стст.) / Я.Саламевіч. – Мінск: Мастацкая літаратура, 1983. – 207 с.
17. Слоўнік асабовых імёнаў. – Мінск: Літаратура і мастацтва, 2011. – 240 с.
18. Суперанская, А.В. Словарь русских личных имен / А.В.Суперанская. – М.: Эксмо, 2003. – 540 с.
19. Тихонов, А.Н. Словарь русских личных имен / А.Н.Тихонов. – М.: Школа-Пресс, 1995. – 734 с.
20. Тупиков, Н.М. Словарь древнерусских личных собственных имён / Н.М. Тупиков. – М.: Языки славянских культур, 2005. – 1032 с.
21. Филиппов, И.С. Ономастика / И.С.Филиппов // Введение в специальные исторические дисциплины. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1990. – С. 199 – 230.
22. Шур, В. Беларускія ўласныя імёны / В.Шур. – Мінск: Маст. літ., 1998. – 237 с.
23. Шур, В.В. Уласныя імёны ў часе і прасторы / В.В. Шур. – Мінск: НІА, 2008. – 100 с.
24. Юрэвіч, У. Слова жывое, роднае, гаваркое... / У.Юрэвіч. – Мінск: Маст. літ., 1998. – 282 с.
25. Яшкін, І.Я. Слоўнік беларускіх імёнаў / І.А. Яшкін. – Мінск: Адукацыя і выхаванне, 2009. – 136 с.